

Exploration of Iranian Subject's Hysterization in Recent Decades Based on Lacanian Theory

Abstract

The numerous social protests in our country in recent decades indicate the existence of problems in society. The question is why the Iranian subject has become hysterical and demonstrates its protest in a practical manner during the past decade. This article addresses this issue within the framework of Lacanian theory and through a descriptive-analytical approach. Lacan attributes agency to the unconscious rather than the ego, considering the subject to have dimensions beyond the human individual. His theories are not merely psychoanalytic techniques; rather, he elevates his theories in the field of society to the level of ontological discussions by introducing the concepts of fantasy and the anamorphic reality. Lacan, by introducing the concept of non-identification subjectivity, sheds new light on the relationship between individual aspirations and social goals. The result of this investigation reveals that due to noticeable economic and social deficiencies, the ideological fantasy after the revolution has lost its functionality. Hence, the Iranian subject, instead of conforming to the discourse of the Master, challenges it and actively seeks to construct a new fantasy for itself.

Key words: Iranian subject - Lacan - Fantasy – Hysterical

واکاوی هیستریک شدن سوژه ایرانی در دهه گذشته بر اساس نظریه لاکان

چکیده

اعتراضات اجتماعی متعدد دهه اخیر در کشور ما، بیانگر وجود مشکلاتی حل نشده در جامعه است. مشکلاتی که می توان آنرا از علل هیستریک شدن سوژه ایرانی دانست. سوال این است که چرا طی دهه اخیر سوژه ایرانی هیستریک شده و اعتراضش را به شکل عملی نشان می دهد. این مقاله بر اساس نظریات لاکان و باروش توصیفی-تحلیلی به واکاوی این سوال می پردازد. وی با انتساب عاملیت به ناخودآگاه به جای آگو، سوژه را دارای ابعادی فراتر از فرد انسانی می داند. البته نظریات لاکان صرفاً تکنیکهای روانکاوی نیست، بلکه او با طرح مفهوم فانتزی و واقعیت آنامورفیک، نظریاتش در حوزه اجتماع را تا سطح مباحث هستی شناسی ارتقا می دهد. لاکان به دلیل نفی مفهوم ماهیت باورانه از سوژه بشری، بر رابطه آمال فردی و اهداف اجتماعی پرتو تازه ای می افکند. نتیجه این بررسی اینست که به دلیل نارسایی های مشهود اقتصادی و اجتماعی دهه اخیر، فانتزی ایدئولوژیک بعد از انقلاب کارکرد خود را از دست داده و دیگر سوژه ایرانی را اقناع نمی سازد. از اینرو سوژه ایرانی به جای رفتار وفق گفتمان ارباب، آنرا به چالش کشیده و خود در صدد ساختن فانتزی جدید می باشد.

کلیدواژه ها: سوژه ایرانی - لاکان - فانتزی - هیستریک

مقدمه و بیان مساله

با نگاهی به حوادث دهه گذشته در ایران شاهد آنیم که ناآرامی ها هم از نظر فاصله زمانی و هم از نظر گستره اجتماعی تغییر کرده اند. سوال این است که علت چیست. در بادی امر به نظر می رسد که سخت تر شدن تحریم های اقتصادی در دهه اخیر منجر به نابسامانی در معیشت مردم شده و پتانسیل بروز نارضایتی را افزایش داده است. اما در مقایسه با دوران جنگ هشت ساله، شرایط فعلی جامعه اگر بهتر نباشد، بدتر هم نیست. از اینرو برای درک روشنتر مسایل امروز کشورمان دیگر نمی توان در سطح واقعیت های اقتصادی و سیاسی متوقف شد، بلکه باید به لایه های ژرف تر ذهن و ضمیر ایرانیان توجه نمود. نظریات لاکان به ما کمک می کند تا با تکیه بر مفهوم ناخودآگاه و فانتزی، از سطح تجربی به لایه های ژرف تر ذهن رفته و فرآیند شکل گیری رضایت یا عدم رضایت را در ذهن سوژه ایرانی، دریابیم. در واقع هرچند لاکان نظریه سیاسی ندارد ولی با استفاده از چارچوب نظری وی می توان گفت، اگر حکومت بتواند از طریق فانتزی اجتماعی - ایدئولوژیک در ناخودآگاه اعضای جامعه نفوذ کند، آنگاه قدرت از شکل اجبار به همراهی رضایت مندانانه تغییر می یابد. از نظری فانتزی ماسکی نیست که واقعیت را پنهان نماید، بلکه واقعیت را برای سوژه تعریف می کند. اکنون سوال اصلی مقاله بر اساس نظریه لاکان این است

که چه عواملی طی دهه گذشته سبب شده که فانتزی اجتماعی-ایدئولوژیک حاکم فاقد کارکرد گردیده، سوژه ایرانی هیستریک شده و بر علیه گفتمان ارباب دست به اعتراض بزند.

پیشینه ی تحقیق

مطالعات متعددی در مورد ویژگیهای جامعه و حکومت ایران بعد از انقلاب به نگارشته درآمده که هر کدام از منظری ویژه انقلاب و جامعه را مورد مذاقه قرار داده اند. مهمترین آثار عبارتند از: کتاب اولیور روی^۱ (۲۰۰۴)، شاول بخاش^۲ (۱۹۸۵)، نیکی کدی (۲۰۰۴)، ابرواند آبراهامیان (۱۹۸۹، ۲۰۰۸)، که به بررسی عوامل سیاسی و مذهبی دخیل در شکل گیری جامعه و حکومت بعد از انقلاب در ایران پرداخته اند. یا آثار سعید ارجمند (۱۹۸۸، ۲۰۰۳) و رامین جهانبگلو (۲۰۱۳) که با نگاهی جامعه شناسانه مسائل ایران کنونی را بررسی کرده اند. دانیل برومبرگ^۳ (۲۰۱۶) به بررسی ساختار سیاسی دولت در ایران پرداخته است. دلپ هیرو^۴ (۱۹۸۵) تاثیر زمینه سیاسی-اقتصادی نظام بین الملل در شکلگیری حکومت اسلامی در ایران را مورد بررسی قرار داده است. هما کاتوزیان (۲۰۰۳)، علی انصاری (۲۰۱۳، ۲۰۰۷) و ویلیام کلوند^۵ (۲۰۰۹) به شکل مبسوطی شکل نظام سیاسی حاکم بر ایران را بررسی نموده اند.

---

^۱ - Oliver Roy

^۲ - Shaul Bakhash

^۳ - Daniel Brumberg

^۴ - Dilip Hiro

^۵ - William Cleveland

همچنین مقالات متعددی توسط پژوهشگران داخلی در مورد علل شکل گیری اعتراضات در ایران تدوین گردیده است. از جمله سردار نیا و و البرزی (۱۴۰۱)، چراغی و مقصودی (۱۴۰۰) و نوروزپور (۱۳۹۸) به عوامل ساختاری مانند اقتصاد در ایجاد اعتراضات ایران پرداخته اند. حسین پور و رشیدی (۱۴۰۰) و جودی و همکاران (۱۴۰۰) نقش فناوریهای الکترونیک و اینترنت را در ایجاد جنبشهای اجتماعی جدید و اعتراضات بررسی نموده اند. نیکونهاد و همکارانش (۱۳۹۹) با نگاهی فرهنگی به جنبشهای اجتماعی جدید در ایران پرداخته اند. تربتی (۱۳۹۶)، سهرابی و همکارانش (۱۴۰۰)، محمد باقری و همکارانش (۱۴۰۰) و رجبر (۲۰۱۸) ناآرامی های ایران را با تکیه بر رهیافت روانکاوانه لاکان مطالعه نموده اند. به جز چهار تحقیق اخیر، ویژگی مشترک اغلب دیگر مطالعات بررسی پدیدارشناسانه جامعه و حکومت کنونی ایران می باشد. به عبارت دیگر تحقیق تجربی حوزه سیاست، اقتصاد، فرهنگ، و اجتماع وجه همت این آثار بوده است. به جز چند مقاله ذکر شده، کمتر مطالعه ای مسایل ایران را از منظر روانکاوی سیاسی مورد بررسی قرار داده است.

تفاوت مقاله پیش رو با آثار موجود، در این است که از یک سو در صدد است به مثابه پلی میان یافته های تجربی با روانکاوی عمل نماید. از سوی دیگر موضوع آن ناآرامی های دهه اخیر کشور است که تاکنون تحلیلی با این رهیافت به بررسی آن نپرداخته است.

روش پژوهش

این پژوهش به روش توصیفی - تحلیلی تدوین شده است. در این روش به تصویرسازی آنچه "هست"، تشریح و تبیین دلایل چگونگی بودن و چرایی موضوع تحقیق و ابعاد آن پرداخته می‌شود. از این رو در بخش اول مقاله، چارچوب نظری تدوین شده تا تکیه گاه استدلالی محکمی برای تبیین و توجیه دلایل فراهم گردد. در بخش دوم، شرایط امروزه کشور که مربوط به مسئله تحقیق بوده با گزاره های کلی نظری انطباق داده شده، و تلاش گردیده تا از این طریق به سوال مقاله پاسخ داده شود. نکته لازم بذکر این که، چنانچه در روش توصیفی - تحلیلی رایج است، نویسندگان این سطور صرفاً با در نظر گرفتن "شرایط موجود"، به توصیف و تحلیل پرداخته اند.

بخش اول: چارچوب نظری

روانکاوی سیاسی¹

اگر با توجه به پژوهشهایی که اخیراً با کمک نظریات لاکان توسط ژیتک و برخی دیگر از نویسندگان صورت گرفته، اصطلاح روانکاوی سیاسی را بپذیریم، در می‌یابیم که میان روانکاوی سیاسی با سایر نظریات سیاسی تفاوتی اساسی وجود دارد. اکثر نظریات سیاسی مفروضات این است که سوژه‌ها با موفقیت، هنجارهای اجتماعی را درونی می‌کنند. ولی در روانکاوی سیاسی

---

¹ -Political psychoanalysis

این درونی سازی اساسا ناموفق است. به عبارت دیگر در روانکاوی سیاسی هرگونه هویت پایدار و ماهیت باور مردود می باشد. در این رابطه بد نیست به تاثیر فروید و لاسول در شکل گیری رابطه روانکاوی و روانشناسی با سیاست نیز اشاره نماییم. فروید به عنوان بنیان گذار روانکاوی با خلق مفهوم ناخود آگاه، در صدد بود تا اتهام تقلیل گرایی روانشناختی از آراء اش را با بذل توجه به امور اجتماعی مانند لغزشهای زبانی و تاثیرات ساختارهای اجتماعی به فرد رفع نماید. هارولد لاسول نیز بعنوان دانشمند علوم سیاسی و نظریه پرداز ارتباطات معتقد بود آنچه رفتار افراد را تعیین می کند، نه "عین" واقعیت، بلکه تصور ما از واقعیت است. از نظر وی قدرت طلبی ناشی از احساس حقارت و آرزوی احترامی است که در خانواده برآورد نشده و فرد آنرا در جامعه جستجو می کند. لاکان با پیوند زدن آراء فروید به مباحث زبانی، موفق شد تا با خلق معانی جدیدی برای مفاهیم فانتزی و نقطه کاپیتون به آنها ابعاد اجتماعی داده و به این ترتیب نظریات روانکاوی را با مسائل اجتماعی و سیاسی پیوند بزند. اگر چه وی هیچگاه از اصطلاح روانکاوی سیاسی و حتی روانشناسی سیاسی استفاده نکرد اما می توان در تحلیل او از اعتراضات دانشجویی ۱۹۶۸، بذر نظریات روانکاوی سیاسی را مشاهده نمود.

امروزه بررسی مسائل حوزه اجتماعی از منظر روانکاوی سیاسی رو به گسترش می باشد. به عنوان مثال چنین رویکردی را می توان در آثار اندیشمندانی چون اریک سانتر^۱، کلود لافورت^۲،

---

^۱ - Eric santer

^۲ - Claude Lafort

کنت راینهارد^۱، و اسلاوی ژیتک مشاهده نمود. این رهیافت بر اندیشمندانی چون لاکلائو و موفه که در ایران شناخته شده ترند، تاثیر فراوان گذاشته است.

اکنون به شرح کوتاهی از مفاهیم مورد نیاز پژوهش برای تحلیل مسئله در چارچوب نظری لاکان می پردازیم.

سوژه

مفهوم مرکزی اندیشه های لاکان سوژه است که آنرا موقعیتی در نسبت با دیگری^۲ می داند. "دیگری" طیفی از پدیده های غیر شخصی از قبیل، زبان، قانون، احکام، و امیال دیگران را دربرمی گیرد که رکن اساسی در شکل گیری سوژه به شمار می رود. لاکان سوژه را فراتر از آگو تعریف می کند (استاوراکاکیس، ۱۳۹:۳۸). رکن اصلی سوژه لاکانی، بخش ناخودآگاه فرد انسانی است. بخشی که قابل شیئی شدن یا مطالعه عینی نیست (Evans, 2006: 198). از نظر لاکان ناخودآگاه عرصه ظهور و ابراز میل دیگریست. از آنجاییکه دیدگاهها و امیال دیگران از طریق کلام درما جریان می یابد، گفتمان دیگری در ناخودآگاه ذخیره شده و چنان می نماید که این گفتمان در ما از نوعی استقلال برخوردار است. (Lacan, 1977: 149).

---

^۱ - Count Reinhardt

^۲ - Other

برای لاکان سوژه موجودی از هم گسیخته و چندپاره است که دائماً در سه ساحت خیالی، نمادین، و واقعی سیر می کند (Lacan, 1977: 171). این نظریه لاکان بسط مفهوم اشیالتونگ فروید است. (Stavrakaki, 2008:56). به نظر وی جزء اساسی سازنده ناخودآگاه زبان است که آنرا دیگری بزرگ می نامد (Lacan, 1977:57) این متفکر فرایند معناآفرینی زبان را حاصل تقابل دال ها می داند و برای متوقف کردن حرکت بی پایان دلالتگری مفهومی به نام نقطه کاپیتون¹ را معرفی نمود. (Lacan, 1965:267). وی متأثر از سوسور نقطه کاپیتون را منعکس کننده واقعیت عینی از پیش موجود نمی داند. به نظر او مهمترین عرصه ظهور قدرت، معنا دار کردن این دال تهی است. این رهیافت لاکان به قدرت همزمان با چرخش زبانی در فلسفه، زمینه مناسبی برای استفاده از آرائ او در علوم سیاسی فراهم نموده است.

ژوئیسانس و فانتزی

به اعتقاد لاکان، انسان به عنوان سوژه با "میل" های سیری ناپذیری به جنبش درمی آید (Lacan, 1979: 275). اما به محض اینکه ما در صدد تحقق میل مان برمی آیم به طرز اجتناب ناپذیری ناکام می مانیم. چرا که همواره احساس می کنیم چیز بیشتری وجود دارد، که از دست داده ایم. این چیز بیشتر که ما را فراتر از لذت ناچیزی که تجربه می کنیم می کشاند، ژوئیسانس²

---

¹ -Point de capiton

² -Jouissance

است (هومر، ۱۳۹۸: ۱۲۵). از نظر وی سوژه همواره دچار فقدان ژوئیسانس است. ابژه آ^۱ به عنوان یادآور^۲ لذت از دست رفته (ژوئیسانس) یا فقدان ایفای نقش می‌کند. فرد با کمک ابژه آ قادر می‌گردد، وجود خود را به منزله وجود میل ورز تداوم بخشد. ابژه آ میانجی بین فانتزی و امر واقع است. (فینک، ۱۳۹۷: ۱۲۹). فانتزی طریقی است که به کمک آن با عدم رضایتمان از ژوئیسانس خودمان و امکان ناپذیری امر واقع کنار بیاییم. سوژه در فانتزی است که میل ورزیدن را می‌آموزد. آنچه فرد به عنوان واقعیت تجربه می‌کند، ساخته فانتزی است (هومر، ۱۳۹۸: ۱۲۱). در این رابطه لاکان با استفاده از مفهوم واقعیت آنامورفیک^۳، نگاه سوژه را تبدیل به رکنی می‌کند که در ساختن واقعیت و آشکار نمودن آن بسیار حیاتی است. فانتزی اجتماعی-ایدئولوژیک مثال معروف این نوع نگاه می‌باشد (Zizek, 1987: 53). لاکان با استفاده از مفهوم فانتزی، تقابل متعارف میان ذهنی (سوبژکتیو) و عینی (ابژکتیو) را برمی‌اندازد.

بخش دوم: تحلیل شرایط

شکل گیری سوژه ایرانی

---

1 -Object a

2 -Rem(a)inder

3 - Anamorphic reality

عناصر سازنده سوژه ایرانی در سه بخش مورد بررسی قرار می گیرد. ۱- عناصر سازنده فانتزی ایدئولوژی ایرانی یا دکتترین^۱ که در آن عناصر ذهنی سوژه ایرانی مد نظر است، ۲- عقاید حافظ وضع موجود و سازنده ناخودآگاه سوژه ایرانی یا باور^۲ که در آن بیشتر به تجلی باورها و عناصر عینی در رفتار سوژه ایرانی تمرکز شده است، و ۳- رابطه میان سوژه ایرانی با ساختار قدرت یا آیین^۳ که مراد از آن مکانیزم بازتولید است.

۱- دکتترین: انقلاب ایران تنها انتقال قدرت صرف از یک طبقه حاکم به طبقه حاکم جدید نبود، بلکه تحولی همه جانبه در تمام وجوه زندگی ایرانیان بود. جامعه ایران در واکنش به اضطراب ناشی از مدرنیته سریع دوره پهلوی دوم، خواهان راه حلی برای برون رفت از این فشار بود. از آنجا که دین محافظ خوبی برای مقابله با اضطراب مدرنیسم است (Lacan, 2013: 66). شعار بازگشت به "سنت اصیل اسلامی" راه حلی بود که به واسطه پیشینه ذهن مذهبی سوژه ایرانی، تبدیل به دکتترین انقلاب شد. در تغییر ایدئولوژی باستان گرایی پهلوی به سنت اصیل اسلامی در انقلاب ایران، "دیگری بزرگ" اراده خداوند بود که فرامینش را در قرآن ابلاغ کرده و مفسر آن یعنی رهبر فقیه، نماینده خدا تلقی می شد. به این جهت است که مخالفت با رهبری، مخالفت با خدا و دین تعبیر می گردد. فانتزی برآمده از این دکتترین برای ارائه تصویری منسجم از جامعه

---

1 - Doctrine

2 - Belief

3 - Ritual

عبارت شد از "ملت شیعه الهی" که از عناصر آن می توان به آموزه های دینی- شیعی مثل رسالت الهی پیامبر برای هدایت جامعه، نیابت ائمه برای ادامه ماموریت پیامبر، امامت و غیبت امام دوازده ام، و امانت حکومت نزد فقها در زمان غیبت به علاوه عناصر باقی مانده از تاریخ باستانی ایران اشاره نمود. (Roy, 2004:653-Rajbar, 2018:72) تحولاتی مانند پاکسازی ها، انقلاب فرهنگی، تدوین قانون اساسی جدید، تلاش برای تحقق این فانتزی بود. در فانتزی ملت شیعه الهی، دو ویژگی "اسلامی" و "ایرانی" نهفته بود. این دو وصف شکافی را برای سوژه ایرانی به همراه داشت که در تمام ساختارهای اجتماعی و سیاسی رخنه کرده و به مرور زمان پررنگتر گردید (Gerner, 2000:12-Owen, 1992:122).

۲- باورها: برای توضیح اینکه چگونه میل در سوژه برای عمل بر اساس دکترین ایجاد می گردد، از مفهوم انتخاب اجباری^۱ لاکان کمک می گیریم. این مفهوم برای اشاره به زمانی ست که فکر می کنیم آزادانه دست به انتخاب زده ایم حال آنکه از قبل توسط یکسری باورها که مبنای فکر کردن ما قرار گرفته، محاصره شده ایم (Lacan, 1994: 163). در واقع میان فانتزی ایدئولوژیک که سازنده ساحت نمادی- اجتماعی می باشند با سوژه شکافی وجود دارد که سوژه با نیرو گذاری لیبیدویی^۲ آنرا پر می نماید. توضیح اینکه با نفوذ فانتزی به ناخود آگاه سوژه، رابطه هژمونیک آن از دید سوژه پنهان می ماند و سوژه حین عمل به شکل غیر ارادی بر حسب معیارهایی که در

---

^۱ -Forced Choice

^۲ -Libidinal Investment

ذهنش مندرج شده عمل می کند. در این فرآیند باورها برای سوژه به عنوان امور طبیعی، الهی، و عقلی توسط دیگری بزرگ تعیین گردیده و سوژه در زندگی خود ضمن عمل بر وفق آنها، به بازتولیدشان اقدام می نماید. الگوی ملت شیعه الهی نزد سوژه ایرانی این تلقی را ایجاد نمود که ملتی متفاوت با ماموریتی خاص می باشند و پیروزی انقلاب علیه حکومت قدرتمند پهلوی نشانه آن و انفجار نور تفسیر شد. در دهه آغازین انقلاب، نزد سوژه ایرانی باور به این که خداوند در تمام وجوه زندگی آنان حضور دارد و آنها را پشتیبانی می نماید، انکار ناپذیر بود. به عنوان مثال پیروزی های جنگ عنایت الهی و شکست امتحان الهی تلقی می شد. خداوند دیگری بزرگی بود که سوژه ایرانی خود را مامور به انجام "تکالیف" او می دانست (Zizek, 2008: 17). به این ترتیب باور الهی جنبه عملی در زندگی ایرانیان داشت. اما همانگونه که پیشتر ذکر شد، دوگانه دینی و ملی در بن مایه سوژه ایرانی به تدریج طی سالهای بعد انقلاب، در ساختار سیاسی به شکل دوگانه انتخابی و انتصابی و در ساختار اجتماعی به شکل دوگانه عرف و شرع آغاز به آشکار شدن نمود. این شکاف در کنار شکاف میان ساحت واقع، ساحت نمادین و ساحت خیالی، و همچنین شکاف میان سوژه و دیگری بزرگ، سوژه ایرانی را بشدت در معرض از دست دادن یکپارچگی قرار داد. به عنوان راه حل، فانتزی ایدئولوژیک ملت شیعه الهی در تلاش برای فائق آمدن بر این شکاف ها دائما تبلیغ می شد.

۳- آیین ها: فانتزی با زنده نگه داشتن میل در سوژه، شکاف سوژه را پوشانده و آنرا را حفظ می کند. در واقع سوژه و فانتزی به هم وابسته اند. به این شکل که سوژه با نیروگذاری لیبیدوی

موجب ماندگاری فانتزی می شود و متقابلاً فانتزی برای سوژه، زنجیره دال برای شکل دهی به ساختار نمادی-اجتماعی را فراهم می آورد (ژیرک، ۱۳۹۵: ۶۷). ویژگی کاریزماتیک رهبر انقلاب و اعتقاد به اینکه ایشان بیانگر دستورات خدا (دیگری بزرگ) می باشد، سبب شد تا سوژه ایرانی در اطاعت از ایشان از ژوئیسانس خود به نفع ساختار نمادی-اجتماعی انقلاب صرف نظر نماید. در واقع فانتزی اجتماعی ایدئولوژیک انقلاب براساس قدرت کاریزماتیک امام خمینی (ره) در میان سوژه های ایرانی پذیرفته شده بود. به این ترتیب تا سالها بعد از رحلت ایشان ساحت نمادین از سوی سوژه ایرانی بدون چون و چرا اطاعت می شد. حکومت هم با برپایی هرچه پرشورتر آیین های مذهبی خصوصاً مراسم عاشورا و تکریم امام حسین (ع)، تجلیل اماکن مقدسه شیعی، اقامه نمازهای جمعه سراسری، و محوریت مساجد سعی داشت تا ساختار نمادین را هرچه قوی تر بازتولید نماید. از نشانه های این امر می توان به حمایت از برگزاری مراسم "مدح" الگوهای مذهبی اشاره نمود.

در زنجیره دال های فانتزی ایدئولوژیک بعد از انقلاب، مفهوم "انقلاب اسلامی" نقطه کاپیتون یا دال مرکزی بود که سایر دال ها معنای خود را از آن اخذ می نمودند. ساختار قدرت با تفسیر مسیر، تعیین دوست و دشمن، ضروریات و منهیات انقلاب اسلامی، عملاً شکل دهی به ساختار نمادی-اجتماعی را در دست داشت و به تبع آن، تعیین ابژه کوچک آهم با حکومت بود. فانتزی با کمک ابژه کوچک آ که واسطه میان امر واقع و فانتزی است، میل را در سوژه زنده نگه می دارد. بر این اساس در دهه ۶۰ جنگ برای دفاع از انقلاب اسلامی، در دهه ۸۰ پروژه هسته ای

شدن برای تقویت انقلاب اسلامی، و در دهه ۹۰ دفاع از حرم در سوریه و عراق عمق استراتژیک انقلاب اسلامی، همان "ابژه آ" بود که برای سوژه ایرانی تبلیغ می شد. دهه ۷۰، دوره اصلاحات آقایان هاشمی و خاتمی که "ابژه آ" معرفی نشد، مغایر "انقلاب اسلامی" تلقی گردید. از اینرو اقدامات دهه ۷۰ به عنوان سمپتوم فانتزی ملت شیعی الهی و مقصر حاصل نشدن ژوئیسانس سوژه ایرانی معرفی می شود.

هیستریک شدن سوژه ایرانی

در بیان علل هیستریک شدن سوژه ایرانی می توان به علل بیرونی مانند تاثیرگذاری کشورهای خارجی در تحریف واقعیات و تحریک سوژه و علل درونی مانند حکمرانی غلط و ناکارآمدی اشاره کرد، که در این پژوهش تاکید بیشتر بر علل درونی است. البته توجه به این نکته لازم است که به دلیل تاثیر فراوان هگل بر لاکان، رهیافت او منطق دیالکتیکی به جای منطق دوگانگی است. از اینروست که وی به جای دو گانه سوژه/ابژه، از فانتزی به عنوان امری عینا ذهنی^۱ یاد می کند. (هومر، ۱۳۹۸: ۱۲۱)

بر اساس مطالب بیان شده، خدا (دیگری بزرگ)، ملت شیعه الهی فانتزی ایدئولوژیک و برخی حوادث هم ابژه آ بودند که تا اواخر دهه ۷۰ عناصر سازنده سوژه ایرانی را تشکیل می دادند. در ابتدای دهه ۸۰ و روی کار آمدن آقای احمدی نژاد، امیدهای زیادی برای احیاء فانتزی ملت

---

^۱ - Objectively subjective

شیعه الهی بوجود آمد. این رویداد با عناوینی چون معجزه هزاره سوم، دولت انقلابی عدالت گستر، و زمینه ساز ظهور و تحقق نهایی ملت شیعی الهی با رهبری امام عصر، دائما تبلیغ می شد. به این سبب بود که مفهوم محوری شیعه یعنی مهدویت در دوره نخست دولت آقای احمدی نژاد بسیار برجسته گردید. اما بعد از مدتی ایشان مسیر متفاوتی را پیش گرفت. ادعای هاله نور در سال ۱۳۸۴، صدور دستور البته ناموفق حضور بانوان در ورزشگاه در سال ۱۳۸۵ و پروژه مکتب ایرانی در سال ۱۳۸۹ از بارزترین نشانه های آن است. در واقع این حوادث نمونه ای از تجلی شکاف ایرانی و اسلامی بود که در سوژه ایرانی وجود داشت. وی برای جلب حمایت مردم به توزیع پول تحت عنوان یارانه، و ساخت شعار مبارزه با مافیای قدرت اقدام نمود. در فانتزی که او درصدد ساختنش بود، برخی از چهره های با سابقه و سازنده عصر بدون ابژه انقلاب، به عنوان سمپتوم^۱ معرفی گردیدند. این فرآیند در مناظرات سال ۸۸ و حوادث پس از آن به اوج خود رسید. دولت دهم بسیار سعی نمود تا بتواند به دال ها و خصوصا نقطه کاپیتون انقلاب اسلامی، معنای مد نظرش را ببخشد. به عنوان مثال می توان به بستن شال سبز در ۲۴ خرداد ۱۳۸۸ توسط آقای احمدی نژاد اشاره نمود که سعی داشت به نماد سبز معنای دیگری ببخشد. این تلاش های ناموفق شکاف میان جزء اسلامی با ایرانی در سوژه ایرانی را که با فانتزی ملت شیعه الهی نادیده گرفته می شد، آشکارتر نمود. به عنوان نمونه در حادثه غیبت یازده روزه وی در سال ۱۳۹۰، رهبری به عنوان

---

1 - Symptom

واسطه دیگری بزرگ به چالش کشیده و فاصله امر واقع با ساحت نمادی- اجتماعی برای سوژه ایرانی آشکار و آشکارتر گردید.

تحولات عرصه اقتصادی کاتالیزور روند تضعیف فانتزی ساحت نمادی- اجتماعی بود. رشد اقتصادی از ۵.۷۳ دولت قبل به ۳.۵۲ رسید و البته این میزان رشد هم با افزایش پنج برابری هزینه صورت گرفت (مرکز پژوهش های شورای اسلامی، ۱۳۹۶). سیاست های اقتصادی نادرست، فقدان انضباط مالی، و البته تشدید تحریمها را می توان به عنوان ریشه مشکلات اقتصادی برشمرد. تورم ۴۰ درصدی و کاهش ۷۰ درصدی ارزش پول ملی مهمترین ثمره این اتفاقات بود (خدابخشی، ۱۳۹۷: ۱۰۷). همیشه با وقوع حوادثی چون بحران عظیم اقتصادی یا شکست در جنگ، کل ساحت نمادی- اجتماعی سست شده و فانتزی بی اثر می گردد. در این صورت دیگر فانتزی قادر نیست تا نظم و هماهنگی اجتماعی یا طبیعی را برای سوژه ایجاد نماید. یاس، ناامیدی، و طغیان سوژه نتیجه این شرایط است.

اکنون با توجه به چهارگفتمان ۱- ارباب ، ۲- دانشگاه ، ۳- هیستریک و ۴- روانکاو لاکان (Lacan, 1969: 1970) می توان گفت که وقتی شکاف سوژه آشکار می شود، سوژه شکافته جایگاه ارباب را مورد سوال قرار می دهد. (فینک، ۱۳۹۷: ۲۶۸، ۲۷۰) در چنین شرایطی گفتمان هیستریک شکل گرفته و سوژه به ساحت نمادین اعتراض می کند. لاکان برای توصیف دانشجویان انقلابی اعتراضات ۱۹۶۸ پاریس از اصطلاح هیستریک استفاده کرد و منظورش این

بود که دانشجویان علیه اتوریته دانشگاه و اساتید قیام کرده اند (Lacan, 1977: 34). سوژه هیستریک به رغم تلاش ساحت نمادین برای ارائه تصویر ساده و یکدست از جهان واقع، می داند که جهان واقع، جهانی آنتاگونیستیک^۱ است. سوژه هیستریک هنگامی ظهور می کند که متوجه فاصله میان امر واقع و نظم نمادی-اجتماعی شده و پاسخ های موجود مبنی بر ارائه تصویر یکدست و ساده را ناکافی می یابد (Zwart, 2022: 135).

به موجب دوگانه اسلامی و ایرانی، سوژه ایرانی شکافی را با خود حمل می کرد که از سالهای بعد جنگ نمایان، و طی تحولات دهه ۸۰ کاملاً آشکار گردید. فانتزی موجود دیگر قادر به شکل دادن تصویر آرمانی و آرام نمودن سوژه و تثبیت ساحت نمادی-اجتماعی نبود. توضیح اینکه اولین نشانه های شکاف بعد از پایان جنگ پدیدار شده بود که انشعاب مجمع روحانیون مبارز در آستانه انتخابات مجلس سوم در سال ۱۳۶۶ نمونه آشکار آن است. برای ترمیم این شکاف، رهبر انقلاب در پاسخ به نامه آقای انصاری نامه معروف به منشور برادری را در سال ۱۳۶۷ نگاشت. چنین شکافهایی با تشدید مشکلات اقتصادی، سبب شد تا آن تصویر آرمانی فانتزی که در آن دولت در کمال اقتدار و تحت حمایت دیگری بزرگ، قادر به حل تمام مشکلات است، از بین برود. شرایط نابسامان اقتصادی با عدم توانایی دولت همبسته شده و با ادامه یافتن آشفتگی های اقتصادی، اعتبار فانتزی ملت الهی شیعی برای سوژه ایرانی از اعتبار افتاد. متعاقب آن سوژه در

---

^۱ -Antagonistic

صدد برآمد تا فانتزی جدیدی بسازد. گسترش اعتراضات و تغییر جهت شعارهای مردم و در حوادث دهه ۹۰ شاهد این ادعا می باشد. اعتراض مالباختگان موسسات اعتباری در سال ۱۳۹۶ و اعتراضات سال ۱۳۹۷ کم کم از اعتراض به شرایط اقتصادی به سمت مسایل اجتماعی - سیاسی کشیده شد. به قسمی که در ناآرامی های سال ۱۳۹۸ که در پی افزایش قیمت بنزین و حادثه شلیک به هوایمای مسافربری اوکراینی صورت گرفت، به اوج رسید.

در مورد عوامل تاثیرگذار بیرونی لازم است نکته ای ذکر شود مبنی بر این که از ارکان حفظ فانتزی در باور سوژه، احساس مقبولیت آن نزد دیگر سوژه ها می باشد. با فراگیر شدن وسایل ارتباطی از قبیل تلفن همراه و اینترنت عقاید به سرعت به اشتراک گذاشته می شود. به این سبب است که امروزه در حوزه مطالعات پسااستعماری^۱، قدرت نرم و رسانه از اهمیت ویژه ای برخوردار گشته است. تاثیر فراگیر شدن شبکه های اجتماعی را بر متولدین دهه ۸۰ معروف به نسل زد^۲، بروشنی قابل مشاهده است. گروه سنی که بیش از همه برای یافتن هویت خود در معرض تهدید می باشند. این گروه از رهگذر همان انگاری با موضوعات جمعی در پی هویت سوئزکتیو قدرتمندی برای خود هستند. اما وقتی همان انگاری با دیگری بزرگ ناکام می ماند، سوژه دچار روان ضربه^۳ شده و نیازمند فانتزی قوی است. از نظر لاکان فانتزی فقط کارش این نیست که راهی

---

^۱ - Post Colonial

^۲ - Z Generation

^۳ - Truma

برای گریز از واقعیت عرضه کند، بلکه خود واقعیت اجتماعی را به عنوان راهی برای گریز از هسته روان ضربه امر واقع به ما عرضه می دارد. (Zizek, 1987:49) بدین ترتیب در جامعه ایران فانتزی ارائه شده از سوی ساختار قدرت جدابیت خود را برای اقناع سوژه از دست داده، روان ضربه سوژه شکافته آشکار شده، و شهروندان و خصوصا جوانان بدل به سوژه هیستریک شده اند. در مقابل اما ساختار قدرت به جای ترمیم فانتزی، اقدامات سخت گیرانه برای تحمیل فانتزی خود را افزایش داد. آغاز به کار گشت ارشاد در سال ۱۳۸۵ نمونه این اقدامات می باشد. بدین ترتیب ممنوعیت های وضع شده از جانب قدرت میل را به رانه^۱ تبدیل کرد (Zizek, 2008:361) و موجب افزایش توانایی درونی سوژه برای عصیان گردید. چرا که در اثر اقتدار سفت و سخت، وضعیت تثبیت^۲ پدیدار می شود. این وضعیت همواره حاوی چیزی نماد سازی نشده است که در اثر تثبیت به ناخود آگاه رانده شده و شعله میل دستیابی به ژوئیسانس را افروخته تر می کند. از اینروست که هر چه محدودیت بیشتر باشد، تمایل به زیر پا گذاشتن و نقص محدودیت در افراد بیشتر می گردد. ناآرامی های سال ۱۴۰۱ و حادثه مهسا امینی حاصل این وضعیت است. شهروندان معترض و خصوصا جوانان دهه ۸۰ بشدت علیه شرایط موجود اعتراض نمودند و شعارهای ملی گرایانه از قبیل جانم فدای ایران با ادبیات هنجارشکنانه سر دادند. بعلاوه در عمل هم جوانان با فراتر رفتن از الگوهای ساحت نمادین، سبک زندگی دلخواه خود

---

¹ -Drive

² -Fixation

را به اجرا گذاشته اند. به عبارت دیگر وقتی فانتزی مناسبی وجود نداشته باشد که سوژه شکافته را وحدت بخشیده و قانع نماید تا از ژوئیسانس خود صرف نظر کند و به جای اصل لذت، از اصل واقعیت پیروی نماید، نتیجه آن ظهور سوژه ای است که تنها به فکر پیدا کردن راهی برای به حداکثر رساندن لذت خود است. محصول تمام این وقایع سوژه هیستریکی است که نه فقط جوانان بلکه سایر اقشار را هم شامل می شود. این سوژه باید توسط فانتزی نوینی آرام گردد، در غیر اینصورت استعداد بروز رفتارهای غیر قابل پیش بینی در آن بسیار زیاد است.

نتیجه گیری

با پیروزی انقلاب ایران در سال ۱۳۵۷ تنها قدرت سیاسی جابجا نشد، بلکه علاوه بر ساختار سیاسی، فانتزی باستان گرایی شاهنشاهی دوره پهلوی به ملت شیعی الهی تبدیل گردید. در این ساختار جدید که تلفیقی از عناصر ملی و شیعی بود، سوژه جدیدی شکل گرفت. برای این سوژه دیگری بزرگ، دین خداوند بود که رهبر انقلاب واسطه او و ملت تلقی می شد. در دهه ۶۰ ابژه آ جنگ بود که میل سوژه را در اطاعت از خداوند، به کمال رسیدن، و در نهایت رسیدن به دیگری بزرگ را تجسم می بخشید. با پایان جنگ و در دهه ۷۰ به تدریج شکاف در فانتزی ایجاد شد که انشعاب روحانیون مبارز در آستانه انتخابات مجلس سوم در سال ۱۳۶۶ نمونه آشکار آن است. دهه ۷۰ دوره اصلاحات بود در این دوره ابژه آ مشخصی برای تداوم بخشیدن به سوژه میل ورز انقلابی ارائه نشد. بعدها آقایان هاشمی و خاتمی به عنوان سمپتوم فانتزی انقلابی معرفی

شدند. در دهه ۸۰ و با روی کار آمدن آقای احمدی نژاد امید برای حفظ و تقویت فائزتی ایدئولوژی انقلاب افزایش یافت. اما در این دوره اتفاقات دیگری هم رخ داد. از مهمترین حوادث می توان به اختلاف با رهبری و تلاش ایشان برای بدست گرفتن تفسیر نقطه کاپیتون انقلاب اسلامی اشاره نمود. تلاش ناموفق وی سبب شد که وی و همفکرانش جریان انحرافی لقب گرفته و کنار گذاشته شوند. در کنار این مسائل، تشدید مشکلات اقتصادی سبب شد نابسامانی اقتصادی با عدم توانایی دولت همبسته شده و در نهایت فائزتی که دولت از آن حمایت کرده و از آن مشروعیت می گرفت نزد سوژه ایرانی مخدوش گردد. آسیب فائزتی سازنده ساحت نمادی- اجتماعی در نسل جوان دهه ۸۰ انعکاس بیشتر یافت. چرا که این نسل به سبب نداشتن الگوی مناسب برای صرف نظر بخشی از ژوئیسانس اش، از اصل لذت به جای اصل واقعیت تبعیت می کند. بروز رفتارهای هنجارشکنانه از سوی جوانان محصول این رخداد است. ساختار قدرت در عوض به جای اصلاح و ارائه فائزتی متناسب با روزگار جدید، سعی نموده تا با بکار گرفتن اجبار بیشتر، فائزتی قدیم را کماکان حفظ نماید. چنانچه ملاحظه شد، بتدریج فائزتی حکومت بی اثر گردید و توانایی شکل دادن واقعیت برای سوژه ایرانی را از دست داد. تا اینکه در اواخر دهه ۹۰ با تشدید مشکلات اقتصادی، سوژه ایرانی دیگر به پذیرش عدم تحقق ژوئیسانس اش تن نداده و گفتمان ارباب را به چالش کشید. سلسله حوادثی که از سال ۱۳۹۶ با اعتراض به صندوق های مالی شروع و تا اعتراض به مرگ مهسا امینی سال ۱۴۰۱ ادامه یافت، شاهد این ادعا می باشد. بنا به آنچه شرح داده شد پیشنهاد می شود ساختار حاکم به جای تکیه بر اجبار، سعی نماید تا فائزتی

مناسبی برای آرام نمودن این سوژه هیستریک شده ارائه نمایید. در غیر اینصورت احتمال بروز اعتراضات شدیدتر وجود خواهد داشت.

منابع

- _ استاوراکاکیس یانیس ، (۱۳۹۲) ، لاکان و امر سیاسی، ترجمه جعفری محمد علی ، نشر ققنوس.
- _ بروس فینک ، (۱۳۹۷) ، سوژه لکانی بین زبان و ژوئیسانس، ترجمه جعفری محمد علی، نشر ققنوس.
- باقری محمد ، مختاری علی ، اکوانی حمداله ، حقیقت صادق (۱۴۰۰) « رابطه سوژه لکانی و شکل گیری نظریه های شکست جنبش مشروطه » نشریه پژوهش سیاست نظری ، دوره جدید شماره ۲۹ .
- _ تربتی، سروناز ، (۱۳۹۶) ، « برساخت فانتزی و تحلیل سوژه ی هیستریک در گفتمان فیسبوک با تاکید بر ابژه ی نگاه خیره» ، شناخت شماره ۷۷.
- _ ژیتک اسلاوی ، (۱۳۹۵) ، لاکان به روایت ژیتک، ترجمه فتح محمدی ، نشر هزاره سوم.
- _ سردارنیا خلیل اله ، البرزی هنگامه، (۱۴۰۱) « تحلیل اعتراضات صنفی - اجتماعی اخیر در ایران (۱۴۰۰-۱۳۹۶) از منظر سیاست خیابان» فصلنامه علمی پژوهش های راهبردی سیاست، دور ۱۱ شماره ۴۴
- _ سهرابی مه سیما ، تاجیک محمدرضا ، میر احمدی منصور ، (۱۴۰۰) « روان کاوی سیاسی و گفتمان: گزاره های تروماتیک و سوژه های هیستریک در گفتمان نواصلاح طلبی (۱۳۹۲ - ۱۳۹۸) » پژوهشهای سیاست نظری ، شماره ۲۹ دوره ۱۵.

- خدابخشی لیلا، خالدی احسان، آسوده رضا، (۱۳۹۷)، «مقایسه شاخصهای عملکرد اقتصادی دولت ایران در زمان ریاست جمهوری محمود احمدی نژاد با حسن روحانی» فصلنامه راهبرد سیاست، دوره ۲ شماره ۷.

_ جودی بهنام، یگانه محمد، (۱۴۰۰) «معرفی و نقد دموکراسی و جنبش‌های اجتماعی: نقد کتاب می‌توان دموکراسی را نجات داد؟ مشارکت، شورا و جنبش‌های اجتماعی» پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، شماره ۹۴.

_ چراغی حسین، مقصودی مجتبی، نظری، علی اشرف، (۱۴۰۰) «رویکرد جنبش‌های اجتماعی و سندیکاها کارگری پس از انقلاب اسلامی ایران» پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام، شماره ۴۱.

_ حسین پور روح اله، رشیدی احمد، (۱۴۰۰) «اعتراضات دی ماه ۹۶ از من ر تئوری جامعه شبکه ای» فصلنامه علمی پژوهش‌های راهبردی سیاست، دور ۱۰ شماره ۳۹.

- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، معاونت پژوهش‌های اقتصادی، دفتر مطالعات اقتصادی (۱۳۹۶)، کد موضوعی: ۲۲۰.

_ نیکونهاد ایوب، فتحی محمدجواد، (۱۳۹۹) «بررسی کارکردها و تأثیرات رسانه‌های نوین بر معنا و کنش جنبش‌های اجتماعی جدید» جامعه فرهنگ و رسانه، شماره ۳۶.

_ نوروزپور، مرتضی، (۱۳۹۸) «تحلیل اعتراض‌های سیاسی دی‌ماه ۱۳۹۶» پژوهشنامه علوم سیاسی، شماره ۵۶.

_ هومر شون ، (۱۳۹۸) ، ژاک لاکان ، ترجمه جعفری محمد علی ، طاهائی سید محمد ابراهیم ، نشر ققنوس .

References

- Abrahamian, E. (1989), *Radical Islam: The Iranian Mojahedin*, London: I.B. Tauris & Co Ltd.
- Abrahamian, E. (2008). *A History of Modern Iran*. New York: Cambridge University Press.
- Arjomand, S.A, (1988), *the Turban for the Crown: The Islamic Revolution in Iran*, New York and Oxford: Oxford University Press.
- Arjomand, S.A, (2003). “Shi’ite Islam and the revolution in Iran. In: Turner, B. S. ed. *Critical Concepts in Sociology: Islam*”, *State and Politics*. Volume II. London and New York: Routledge, pp. 348–367.
- Ansari, A.M. Ed, (2013), *Perceptions of Iran: History, Myths and Nationalism from Medieval Persia to the Islamic Republic*. London and New York: I.B. Tauris & Co Ltd.
- Ansari, A.M. Ed, (2016), *Iran’s Constitutional Revolution of 1906 and Narratives of the Enlightenment*. Chicago: University of Chicago Press.
- Bagheri Mohammad; Mokhtari Ali; Ekwani Hamdaleh; Haqirat Sadegh (2022) “Relation between the Lacanian subject and the formation of theories of the failure of the constitutional movement” *Journal of Theoretical Policy Research*, New course number 29. [In Persian]

- Bruce Fink (2017), *Lacanian subject between language and jouissance*, translated by Jafari Mohammad Ali, Qoqnoos publication. [In Persian]
- Bakhash, S, (1985), *the Reign of the Ayatollahs: Iran and the Islamic Revolution*, London: Unwin Paperbacks.
- _ Cheraghi Hossein; Maqsodi Mojtaba, Nazari, Ali Ashraf; (2021) “The Approach of Social Movements and Labor Unions after the Islamic Revolution of Iran” *Political Researches of the Islamic World*, No. 41. [In Persian]
- Cleveland, W.L, and Bunton, M , (2009) , *A History of the Modern Middle East*. 4th Ed, Cambridge and Oxford: Westview press.
- Evans, D, 2006, *an Introductory Dictionary of Lacanian Psychoanalysis*, London and New York: Routledge.
- Glynos, Jason & Stavrakakis, Yannis (2008): Lacan and Political Subjectivity: Fantasy and Enjoyment in Psychonalysis and Political Theory. www.pahgrave-hournals.com/sub
- Gerner, DJ, (2000), *Understanding the Contemporary Middle East*, Colorado and London: Lynne Rienner Publishers.
- Hiro, D, (1985), *Iran under the Ayatollahs*, London: Routledge & Kegan Paul plc.
- Islamic Council Research Center, Deputy of economic researches, Office of Economic Studies (2018) , Subject code: 220 [In Persian]

_ Homer Shun; (2019), Jacques Lacan, translated by Jafari Mohammad Ali, Tahai Seyyed Mohammad Ibrahim, Phoenix publication. [In Persian]

_ Hosseinpour Ruhollah, Rashidi Ahmed (2021) “Protests of December 2016 from the perspective of network society theory” *Scientific Quarterly of Policy Strategic Researches*. Round 10, Number 39. [In Persian]

-Jahanbegloo, R, (2013), *Democracy in Iran*, London and New York: Palgrave MacMillan.

_ Judy Behnam, Yaganeh Muhammad, (2021) “Introduction and critique of democracy and social movements: review of the book Can democracy be saved?” Participation, Council and Social Movements. *Critical Research Paper of Humanities Texts and Programs*, No. 94. [In Persian]

-Katouzian, H, (2003), *Iranian History and Politics: The Dialectic of State and Society*. London and New York: Routledge Curzon.

-Keddie, N.R, (2004) , *Iranian Revolutions in Comparative Perspective*. In: Hourani, A. et al. Ed. *The Modern Middle East*. 2nd ed. London and New York: I.B, Tauris & Co Ltd, pp. 615–638.

-Keddie, N.R, (2006) , *Modern Iran: Roots and Results of Revolution*. London and New Haven: Yale University Press.

- Khodabakhshi Leila Khalidi Ehsan Asoudeh Reza, (2018), “Comparison of Iranian Economic Performance Indicators under President Mahmoud Ahmadinejad with Hassan Rouhani” *Political strategy quarterly*, Volume 2, number 7. [In Persian]

- Lacan , Jacques, (1977) ,*The Agency of the Letter in the Unconscious, or Reason Since Freud*. Ecris: a selection. (Alan Sheridan, Trans.), London: Tavistock.
- Lacan, Jacques, (1978): On Psychoanalytic Discourse, (J.W. Stone, and Trans.). *Published in the bilingual work, Lacan in Italia*. Pp. 32-35
- Lacan, J, (1994), *The Four Fundamental Concepts of Psycho-analysis*. London and New York: Penguin Books Ltd.
- Lacan, J, (2013), *the Triumph of Religion*. Cambridge and Malden: Polity Press.
- Lacan, J, (1969-1970/1992) O Seminário livro 17, o avesso da psicanálise, Rio de Janeiro: Jorge Zahar.
- Lacan, J, (1965-66), Seminar XII, Crucial Problems for Psychoanalysis, trans. Cormac Gallagher, *unpublished manuscript*.
- _ Nowrozpour, Morteza, (2019) "Analysis of political protests of January 1396" *Journal of Political Science*, No. 56. [In Persian]
- _ Niconahad Ayoub, Fathi Mohammad Javad, (2020) "Investigation of the functions and effects of new media on the meaning and action of new social movements" *Community of Culture and Media*, No. 36. [In Persian]
- Oliver, Bert, (2004) , " Lacans Subject: The Imaginary, Language, the Real and Philosophy" ,*South Africa Journal of Philosophy*.vol.23.

- Owen, R, (1992), *State, Power and Politics in the Making of the Modern Middle East*, London and New York: Routledge.
- Rajbar, Simon, (2018) “, Iran as a Symptom: A Psychoanalytic Critique of the Ideological Structure in the Islamic Republic”: Cardiff University
- Roy, O, (2004), the Crisis of Religious Legitimacy in Iran. In: Hourani, A. H, et al. Ed, *the Modern Middle East*, 2nd ed. London and New York: I.B, Tauris & Co Ltd.
- _ Stavrakakis Yannis, (2013), *Lacan and the political*, translated by Jafari Muhammad Ali, Qoqnoos publication. [In Persian]
- Sardarnia Khalil Elah , Albarzi Hengameh (2022) “Analysis of the recent trade union-social protests in Iran (1400-1396) from the perspective of street politics” *Scientific Quarterly of Strategic Policy Research*, Volume 11, Number 44 .[In Persian]
- _ Sohrabi Meh Sima, Tajik Mohammadreza, Mir Ahmadi Mansour, (2021) “Political psychoanalysis and discourse: traumatic propositions and hysterical subjects in reformist discourse (1398-1392)” *Theoretical Politics Research*, No. 29, Volume 5, 1. [In Persian]
- Torbati, Saronaz, (2017), “constructing fantasy and analyzing the subject of hysterics in Facebook discourse with an emphasis on the object of the gaze” *Knowledge* number 77. [In Persian]
- Zwart , Hub (2022) Lacan’s Dialectics of Knowledge Production: The Four Discourses as a Detour to Hegel. *Foundations of Science* <https://doi.org/10.1007/s10699-022-09832-6>.

- Žižek , S, (1987) *why Lacan is not a post-structuralist?* Newsletter of the Freudian field.

- Žižek, S, (2016), *Lacan according to Žižek*, translated by Fattah Mohammadi, Publication of the third millennium. [In Persian]

-Žižek, S,(2008).*The Sublime Object of Ideology*, London and New York: Verso.